

University of Georgia

From the Selected Works of Cas Mudde

2010

Den populistiska radikalhögern: En patologisk normalitet

Cas Mudde, *DePauw University*

Available at: https://works.bepress.com/cas_mudde/34/

Cas Mudde

Den populistiska radikalhögern

En patologisk normalitet

Radikalhögerns nuvarande politik är en frustrationens politik, präglad av den bittra vanmakten hos dem som inser sin oförmåga att förstå, och än mindre styra, dagens komplexa massamhälle.¹

Det ovanstående citatet skulle kunna vara hämtat från vilket nytutgiven bok som helst om dagens radikalhöger, men kommer faktiskt från 1962 och sammanfattar Daniel Bells analys av 1950-talets radikalhöger i USA. De dominerande ståndpunkterna inom den akademiska

debatten om den populistiska radikalhögern anknuter till denna analys eller närmare bestämt till Scheuchs och Klingemanns »normalpatologites».² Denna tes går i korthet ut på att radikalhögern är en patologi i (det efterkrigstida) västerländska samhället och att dess framgångar bara kan förklaras av kriser. Forskare som verkar inom detta paradigm anlägger ofta ett psykologiskt perspektiv på radikalhögern och använder sig ständigt av medicinska och psykologiska begrepp.

1. Daniel Bell, »The Dispossessed«, i dens. (red.), *The Radical Right* (1964), s. 42.

2. Erwin K. Scheuch och Hans D. Klingemann, »Theorie des Rechtsradikalismus in westlichen Industriegesellschaften«, i *Hamburger Jahrbuch für Wirtschafts- und Gesellschaftspolitik* volym 12 (1967), s. 11–29.

Jag ska först göra en kortfattad översikt över forskningsläget inom normalpatologiparadigmet och redogöra för dess grundsatser. Jag kommer att mena att tesen inte håller för empirisk prövning, eftersom attityder och ideologiska värderingar som vi förknippar med populistisk radikalhöger är ganska utbredda i dagens europeiska samhälle. Detta påkallar ett paradigmskifte i förståelsen av dagens populistiska radikalhöger: från normal patologi till patologisk normalitet. Avslutningsvis skisserar jag de viktigaste konsekvenserna av detta paradigmskifte för studiet av dagens populistiska radikalhöger.

Normalpatologitesen

Forskningen om den populistiska radikalhöger antas i allmänhet att (den västerländska) demokratin grundar sig på helt andra värderingar än radikalism i allmänhet och extremism i synnerhet. I sin politisk-historiska studie av politisk extremism definierar Uwe Backes extremism som antitetisk i förhållande till demokrati.³ Radikalism bör bäst beskrivas som demokratisk, men som *antiliberal* demokratisk.⁴ Både extremism och radikalism motsätter sig så-

ledes de grundläggande värderingarna i dagens västerländska samhälle.

Många studier av den »yttersta höger« (det vill säga extrem- och radikalhöger) överskrider emellertid den ideologiska motsättningen mellan radikalism och demokrati och betraktar i stället den yttersta höger (i alla dess former) psykologiskt, mestadels som en patologi i det moderna samhället. De mest inflytelserika studierna inom denna tradition är de psykoanalytiska analyserna av fascism, såsom Wilhelm Reich bok om fascisms masspsykologi och Theodor W. Adornos och hans medarbetares forskning om den auktoritära personligheten.⁵ Med tanke på att efterkrigstidens forskning om radikalhöger var kraftigt influerad av fascismstudier, är det inte särskilt förvånande att patologitesen dominerar även i detta fält.

Det tycks som om den tidiga forskningen om efterkrigstidens radikalhöger i USA påverkades i särskilt hög grad. Daniel Bells klassiska artikel »The Dispossessed« analyserar till exempel radikalhögerens »psykologi« snarare än dess ideologi och är full av hänvisningar till patologiska tillstånd som paranoia och konspirationsteoretiskt

3. Uwe Backes, *Politischer Extremismus in demokratischen Verfassungsstaaten. Elemente einer Rahmentheorie* (1989).

4. Cas Mudde, *Populist Radical Right Parties in Europe* (2007).

5. Wilhelm Reich, *The Mass Psychology of Fascism* (1975), svenskt urval Wilhelm Reich, »Ideologin som materiellt våld«, i dens., *Psykoanalys och marxism* (1977), s. 20–45; Theodor W. Adorno, Else Frenkel-Brunswik, Daniel J. Levinson och R. Nevitt Sanford, *The Authoritarian Personality* (1969).

tänkande.⁶ Även Richard Hofstadter, författare till den inflytelserika artikeln »The Paranoid Style in American Politics«, har hävdat att radikalhögern »psykologiskt sett står utanför den demokratiska politiska ordningen«.⁷

Många studier av dagens europeiska radikalhöger har gått i samma fotspår. Det kryllar av hänvisningar till paranoia och andra psykiska sjukdomar i en typ av studier som tyvärr alltjämt intar en framskjuten ställning (särskilt i Tyskland och Frankrike). Men även i respektabel akademisk forskning är det vanligt att populistiska radikalhögerpartier och deras anhängare beskrivs som en »normal patologi«; bland framstående författare som verkar eller har verkat inom denna tradition märks Hans-Georg Betz, Frank Decker och Michael Minkenberg.⁸

Scheuchs och Klingemanns teori om högerradikalism i det västerländska industrisamhället är faktiskt ett av det mest ambitiösa och omfattande försöken hittills att förklara radikalhögerpartiers politiska framgångar i efterkrigstidens Europa, särskilt i Tyskland. Den

beskrivning av »normalpatologitesen« som följer är därför ingen sammanfattning av deras teori, utan snarare en förenklad sammanfattning av en del av den, nämligen den del som (dessvärre) har blivit mycket mer inflytelserik än resten av det fascinerande teoretiska angreppssättet.⁹ Normalpatologitesen i korthet är att den populistiska radikalhögers värderingar är oförenliga med västerländska demokratiska värderingar, men att de har en viss potential i alla västerländska samhällen och således kan beskrivas som en normal patologi. Stödet för populistiska radikalhögerpartier anses grunda sig på »strukturellt bestämda patologier«.¹⁰

Normal patologi och akademisk forskning

Det normalpatologiteoretiska paradigmet har haft djupgående effekter på den akademiska forskningen om den populistiska radikalhögern. I ytterlighetshetsfallet undersöker forskare företeelsen utan att göra kopplingar till den konventionella demokratiska politiken,

6. Bell, »The Dispossessed« (1964).

7. Richard Hofstadter, »The Paranoid Style in American Politics« (1964); Hofstadter, »Pseudo-Conservatism Revisited. A Postscript«, i Daniel Bell (red.), *The Radical Right* (1964), citatet på s. 102.

9. Kai Arzheimer och Jürgen W. Falter, »Die Pathologie des Normalen. Eine Anwendung des Scheuch-Klingemann-Modells zur Erklärung rechtsextremen Denkens und Verhaltens«, i Dieter Fuchs, Edeltraud Rolle och Bernhard Weßels (red.), *Bürger und Demokratie in Ost und West. Studien zur politischen Kultur und zum politischen Prozess. Festschrift für Hans-Dieter Klingemann* (2002).

10. Scheuch och Klingemann, »Theorie des Rechtsradikalismus ...« (1967), s. 18.

det vill säga utan att använda sig av vedertagna begrepp och teorier, just eftersom den populistiska radikalhögern är en patologi och därför bara kan förklaras utanför det »normala«. Beslutet att gå till väga på detta sätt är oftast lika mycket politiskt som vetenskapligt betingat: forskarna tror att vedertagna begrepp och teorier skulle legitimera den populistiska radikalhögern.

Denna extrema tolkning var särskilt utbredd i Frankrike, Tyskland och Nederländerna under 1980-talet och (större delen av) 1990-talet bland forskare som studerade den populistiska radikalhögern. Många forskare koncentrerade sig nästan uteslutande på den populistiska radikalhögers historiska rötter, det vill säga kopplingarna till förkrigsfascismen och förkrigsnazismen.¹¹ Man antog att efterkrigstidens populistiska radikalhöger måste förstås som en kvarleva från det förflutna, inte som en produkt av den aktuella samhällsutvecklingen.

Den mera moderata formen, som alltid dominerat i studier av populistiska radikalhögerpartiers valframgångar, har blivit alltmer populär tack vare

forskare som tillämpat insikter från studiet av politiska partier (främst olika miljöpartier) på detta fält.¹² Här använder man sig av vedertagna begrepp och teorier, även om man alltjämt betraktar den populistiska radikalhögern som en anomali i dagens västerländska demokratier.

Normalpatologiparadigmets huvudsakliga problem är efterfrågan: varför är efterfrågan på populistisk radikalhögerpolitik så stor? Man försöker sig på två olika svar, protest och stöd, vilka dock bygger samma antagande: under »normala« förhållanden har bara en bråkdel av befolkningen i västerländska demokratier efterfrågat populistisk radikalhögerpolitik. Därför letar man efter de »onormala« förhållanden under vilka »populistiska radikalhögeridéer« kan vinna spridning. De flesta akademiker finner svaret i moderna tolkningar av den klassiska modernitetsteorin.¹³

Praktiskt taget alla viktiga teorier om stödet för populistisk radikalhöger inom normalpatologiparadigmet hänvisar till någon form av kris som kan kopplas till någon typ av moderniseringsprocess och dess konsekvenser, till exem-

11. Se till exempel Jaap Van Donselaar, *Fout na de oorlog. Fascistische en racistische organisaties in Nederland, 1950–1990* (1991); Hans-Jürgen Schultz, *Sie sind wieder da! Faschismus und Reaktion in Europa* (1990).

12. Se till exempel Herbert Kitschelt och Anthony McGann, *The Radical Right in Western Europe. A Comparative Analysis* (1995); Betz, *Radical Right-Wing Populism in Western Europe* (1994); Piero Ignazi, »The Silent Counter-Revolution. Hypotheses on the Emergence of Extreme-Right Wing Parties in Europe«, i *European Journal of Political Research* volym 22, nr 1–2 (1992), s. 3–34.

13. Mudde, *Populist Radical Right Parties in Europe* (2007), s. 203–205.

pel globaliseringen, risksamhället, den postfordristiska ekonomin och det post-industriella samhället.¹⁴ Tanken är alltid densamma: samhället förändras snabbt och grundligt, vilket leder till en uppdelning mellan (självutnämnda) »vinnare« och »förlorare«, vilka de senare röstar på den populistiska radikalhögern som en protest (ilska och frustration) eller därför att de stödjer den (intellektuell låsning). Under dagens genomgripande samhällsförändringar röstar således »moderniseringens förlorare« på populistiska radikalhögerpartier.¹⁵

Viktigt att lägga märke är att populistiska radikalhögerpartier och politiska aktörer i allmänhet knappt spelar någon roll alls enligt detta synsätt. Den enda interna faktorn som emellanåt tillskrivs betydelse är karismatiskt ledarskap.¹⁶ Detta ligger inte bara i linje med Max Webers tolkning av karismatiskt ledarskap, även om inte särskilt många uttryckligen hänvisar till hans teori, utan är också i full överensstämmelse med patologitesen.¹⁷ I den »normala« poli-

tiken bör röstandet vara rationellt och basera sig på ideologi eller åtminstone identitet (klyftor), inte på ett irrationellt band till en individ.

Sammanfattningsvis studeras den populistiska radikalhögern med hänsyn till antingen »fascism« (den extrema varianten) eller »kris« (den moderata varianten). Man inriktar sig på att förklara efterfrågan, som borde vara låg under »normala« förhållanden. Politikens utbudssida och den populistiska radikalhögerns egen roll lämnas nästan helt utan avseende. I den mån som interna utbudsfaktorer alls kommer in i bilden så talar man om karismatiskt ledarskap, som betraktas som en patologisk kvarleva från ett mörkt förflutet.

En bedömning av normalpatologitesen

Som så ofta är fallet med populära idéer har få provat normalpatologitesens giltighet. Scheuch och Klingemann utarbetade själva det teoretiska ram-

14. Se till exempel Duane Swank och Hans-Georg Betz, »Globalization, the Welfare State and Right-Wing Populism in Western Europe«, i *Socio-Economic Review* volym 1, nr 2 (2003), s. 215–245; Dietmar Loch och Wilhelm Heitmeyer, *Schattenseiten der Globalisierung. Rechtsradikalismus, Rechtspopulismus und Regionalismus in Westeuropa* (2001); Douglas R. Holmes, *Integral Europe. Fast-Capitalism, Multiculturalism, Neo-Fascism* (2000); Ulrich Beck, *Risksamhället. På väg mot en annan modernitet* (2000).

15. Se till exempel Decker, *Der neue Rechtspopulismus* (2004); Minkenberg, *Die neue radikale Rechte im Vergleich* (1998); Betz, *Radical Right-Wing Populism in Western Europe* (1994); men även Bell, »The Dispossessed« (1964), och Seymour Martin Lipset, »The Radical Right. A Problem for American Democracy«, i *British Journal of Sociology* volym 6, nr 2 (1955), s. 176–209.

16. Se Muddé, *Populist Radical Right Parties in Europe* (2007), s. 260–263.

17. Max Weber, »Politik som yrke«, i dens., *Vetenskap och politik* (1977), s. 40–95.

verket 1967, men presenterade aldrig några empiriska belägg. De forskare som verkat inom traditionen efter dem har förmodligen aldrig läst den ganska obskyra publikationen och har snarast behandlat tesen som bevisad, som odisputabel sanning som inte kräver empirisk undersökning.¹⁸

I denna del ska jag analysera påståendet att den populistiska radikalhögern är en normal patologi. Jag gör detta på två nivåer, dels den ideologiska, dels den opinionsmässiga. Först reder jag ut huruvida den populistiska radikalhögerns ideologiska kärna – en kombination av nativism, auktoritarism och populism¹⁹ – verkligen går på tvärs mot det västerländska samhällets grundläggande värderingar. Därefter undersöker jag huruvida dess värderingar verkligen bara omfattas av en (liten) minoritet av Europas befolkning.

Ideologin

Utmärkande för den populistiska radikalhögerns ideologi är *nativismen*, det vill säga en ideologi enligt vilken stater uteslutande ska befolkas av medlem-

mar av den egna befolkningsgruppen (»nationen«) och enligt vilken element av annat ursprung (personer och idéer) utgör ett hot mot den homogena nationalstaten.²⁰ Det nativistiska tänkandet har en lång historia i västerlandet, särskilt i USA, med rörelser som Know-nothings i början av 1800-talet.²¹

Historiskt och ideologiskt är nativismen nära kopplad till idén om nationalstaten, en nationalistisk konstruktion som har blivit en hörnsten i europeisk och global politik. Nationalstatstanken är att varje nation ska ha sin egen stat och vice versa, även om detta ofta är outtalat, att varje stat bara ska ha sin egen nation. Olika europeiska konstitutioner slår fast att landet är kopplat till en nation; den slovakiska konstitutionen inleds till exempel med orden »Vi, den slovakiska nationen«, och artikel 4.1 i den rumänska konstitutionen slår fast att »staten vilar på det rumänska folkets enhet«.²² Idén om nationell självbestämmanderätt omhuldas till och med i FN-stadgans första kapitel och första artikel, som talar om »aktning för principen om

18. Ett framstående undantag är Arzheimers och Falters artikel i festskriften till Hans-Dieter Klingemann (Arzheimer och Falter, »Die Pathologie des Normalen« (2002)). De inte bara undersöker normalpatologitesen utan försöker också pröva den i all dess komplexitet.

19. Mudde, *Populist Radical Right Parties in Europe* (2007).

20. *Ibid.*, s. 19.

21. Se till exempel David H. Bennett, *The Party of Fear. From Nativist Movements to the New Right in American History* (1990); John Higham, *Strangers in the Land. Patterns of American Nativism, 1860–1925* (1955).

22. Mudde, »Racist Extremism in Central and Eastern Europe«, i *East European Politics and Societies* volym 19, nr 2 (2005), s. 72.

folkens lika rättigheter och självbestämmanderätt«.²³

Alla hänvisningar till nationell självbestämmanderätt behöver naturligtvis inte vara uttryck för nativism. Första artikeln i den irländska konstitutionen fastslår till exempel:

Den irländska nationen bekräftar härmed sin oförytterliga, oförgripliga och suveräna rätt att välja sin egen regering, att reglera sina relationer med andra nationer och att utveckla sitt politiska, ekonomiska och kulturella liv i enlighet med sin nationella egenart och sina egna traditioner.

Senare i konstitutionen är emellertid inställningen till icke-infödda fullständigt öppen, till exempel i den tredje artikeln, där det talas om »den irländska nationens bestämda vilja att i en anda av harmoni och vänskap förena alla de människor med vitt skilda identiteter och traditioner som bebod den irländska öns territorium«.

Men även i de fall europeiska stater

inte är nativistiska tillgriper de »banal nationalism«. Med denna term beskriver Michael Billig de vardagliga »ideologiska vanor med hjälp av vilka de västerländska nationerna reproducerar sig själva«.²⁴ Enkelt uttryckt påminns västländernas medborgare dagligen och stundligen om sin »nationella identitet« genom ett överflöd av mer eller mindre subtila antydningar, allt från nationaldagsfirande till namnen på medieinstitutioner (till exempel *Irish Times*, British Broadcasting Corporation, Hrvatska Radio Televizija) och skolans historieundervisning. Även om allt detta är banalt bygger det i grund och botten på nationalstatstanken.²⁵

Auktoritarism, tron på ett strikt organiserat samhälle där auktoritetskränkningar straffas hårt²⁶, begränsar sig inte till den populistiska radikalhögerns ideologiska kärna. »Kärlek och respekt för auktoriteter«, en förskönanande omskrivning av auktoritarism, anses till exempel vara en av konservatismens hörnstenar.²⁷ Auktoritarism intar överhuvudtaget en framträdande plats inom

23. Förenta Nationernas stadga finns på <http://www.sfn.se/PageFiles/1158/FN-stadgan.pdf> (hämtningsdatum 1 juli 2010). Red. anm.

24. Michael Billig, *Banal Nationalism* (1995), s. 6.

25. Även i multinationella stater och federationer kan man finna exempel på sådan banal nationalism. Staten Belgien inrymmer till exempel två stora grupper som skiljer sig åt sinsemellan språkligt och kulturellt (de holländsktalande och de fransktalande, men även en liten grupp tysktalande) och som inte ens möts i en (enspråkig) offentlighet. Samtidigt fastslår den belgiska konstitutionen att »[a]ll makt utgår från nationen« i singularis (artikel 33).

26. Mudde, *Populist Radical Right Parties in Europe* (2007), s. 23.

27. Se till exempel Zig Layton-Henry, »Introduction. Conservatism and Conservative Politics«, i dens. (red.), *Conservative Politics in Western Europe* (1982), s. 1.

både sekulärt och religiöst tänkande, från (ur-)liberaler som Thomas Hobbes till socialister som Vladimir Iljij Lenin, från romersk katolicism till ortodox kristendom.

Det tredje och sista särdraget är *populism*, som här definieras som en tunn ideologi som bygger på föreställningen att samhället är uppdelat i två homogena och antagonistiska grupper, »det rena folket« mot »den korrupta eliten«, och som gör gällande att politiken borde vara ett uttryck för *la volonté générale*, det vill säga allmänviljan.²⁸ Den populistiska ideologin har visserligen mycket djupare rötter i USA än i Västeuropa²⁹, men anknyter i sina huvuddrag till grundläggande värderingar i det västerländska samhället.

Som Margaret Canovan så väl uttryckt saken har demokratin en förlösande och en pragmatisk sida; den förra bygger på idén eller idealet om *vox populi vox dei* (eller »styrelse av folket, för folket och genom folket«) och den senare framhäver vikten av institutioner. »Fast förknippad med den moderna demokratin är en tro på sekulär frälsning som står i motsättning till dess pragmatiska ansikte: loftet om en bättre

värld genom det suveräna folkets handlande.«³⁰ Populismen grundar sig på detta »demokratiska löfte«.³¹ Genom att betrakta »folket« som en homogen moralisk storhet menar populisterna att folkets sunda förnuft (i singularis) alltid borde vara mönsterbildande och aldrig får inskränkas av »odemokratiska« institutionella restriktioner så som konstitutionellt skydd av minoriteter.

Även populismens etablissemangsfientlighet ansluter till vanliga föreställningar i det västerländska samhället. Det handlar om allt från Lord Actons berömda visdomsord »makt verkar korrumpierande« till den negativa uppfattning om mänskligheten som är så väsentlig för kristendomen (till exempel läran om arvssynden). Det faktum att den evangeliska kristendomen spelar en mycket större kulturell och politisk roll i USA än i Västeuropa kan mycket väl vara en del av förklaringen till den utbredda och djupt rotade etablissemangsfientlighet som finns i landet. Och om det i stor utsträckning var eliten som drev på de västeuropeiska demokratiserings- och statsbyggnadsprocesserna, som förutsatte en stark centralmakt och elitistisk misstro mot

28. Mudde, *Populist Radical Right Parties in Europe* (2007); Mudde, »The Populist Zeitgeist«, i *Government and Opposition* volym 39, nr 3 (2004).

29. Se till exempel Michael Kazin, *The Populist Persuasion. An American History* (1995); Lawrence Goodwyn, *Democratic Promise. The Populist Moment in America* (1976).

30. Margaret Canovan, »Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy«, i *Political Studies* volym 47, nr 1 (1999), s. 11.

31. Yves Mény och Yves Surel, »The Constitutive Ambiguity of Populism«, i dens. (red.), *Democracies and the Populist Challenge* (2002), s. 1–21; Goodwyn, *Democratic Promise* (1976).

folket, så var det »vi, det amerikanska folket« och en misstro mot centralstyrning hos såväl massorna som eliten, även unionens fäder, som byggde USA.

Opinionen

Av det föregående avsnittet framgår att huvuddragen i den populistiska radikalhögerideologin i många stycken ligger i linje med de traditionella ideologiernas grundsatser. Vi ska nu undersöka i vilken mån de slår igenom i opinionen. Vi använder oss huvudsakligen av olika undersökningar från Eurobarometer, som inte bara är den enda regelbundna EU-övergripande opinionsundersökningen, utan som också uppehållit sig mycket vid frågor och värderingar som är av intresse för denna studie.

Även om *nativism* inte är detsamma som rasism, vad nu detta kan betyda för respondenterna, så ger undersökningar som Eurobarometer belägg för extrema nativistiska stämningar i Europa. En undersökning från december 1997 fann till exempel att »[e]ndast en tredjedel av intervjupersonerna uppgav att de »inte alls« var rasister. En tredjedel ansåg sig

vara »något rasistiska« och den återstående tredjedelen förklarade sig öppet vara »ganska« eller »mycket rasistiska«.³²

När det gäller de mer detaljerade frågorna instämde 65 procent av befolkningen i EU-15 i påståendet att »vårt land kan inte ta emot fler invandrare; om minoritetsgrupperna blev större skulle vi få problem«.³³ Nästan två tredjedelar ansåg att alla illegala invandrare borde sändas tillbaka, medan 80 procent ansåg att illegala invandrare som »dömts för allvarliga brott« borde utvisas. Omkring 20 procent var faktiskt mer radikala än (de flesta) populistiska radikalhögerpartier i det att de ställde sig bakom »fullständig repatriering«; de instämde med andra ord i påståendet att »alla invandrare, legala som illegala, härstammande från länder utanför EU, bör skickas hem till sina ursprungsländer tillsammans med sina barn, även om de är födda inom EU«.³⁴

Vad *auktoritarism* beträffar visar undersökningarna på en ännu större överensstämmelse mellan den allmänna opinionen och populistiska radikalhögeråsikter. Enligt en undersökning från

32. *Eurobarometer. Public Opinion in the European Union*, nr 47.1 (1997), s. 2 (se http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_113_en.pdf, hämtningsdatum 1 juli 2010, red. anm.).

33. *Ibid.*, s. 7. EU-12 avser Europeiska Unionens 12 medlemsländer mellan 1980 och 1995: Belgien, Danmark, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Spanien, Storbritannien och Tyskland. EU-15 omfattar EU:s 15 medlemsländer från år 1995, då Finland, Sverige och Österrike blev medlemmar. EU-25 inkluderar de ytterligare tio länder som anslöt sig år 2004: Cypern, Tjeckien, Estland, Lettland, Litauen, Malta, Polen, Slovakien, Slovenien och Ungern. EU-27 inkluderar även Bulgarien och Rumänien, som blev EU-medlemmar 2007.

34. *Ibid.*

2006 tror 78 procent av befolkningen i EU-15 att ungdomar skulle begå färre brott om de fick strängare uppfostran av sina föräldrar eller i skolan; siffran är lägst i Österrike med 65 procent och högst i Frankrike med 90 procent.³⁵ Likaså tror 62 procent av befolkningen att ungdomar skulle begå färre brott om fängelsestraffen var längre, även om siffran här varierar från 37 procent i Sverige till 75 procent i Irland.³⁶ Trots att 55 procent av EU:s medborgare tycker att deras lokala polis »gör ett bra jobb« när det gäller brottsbekämpning, tror 74 procent att »större polisinsatser« skulle minska brottsligheten i deras område.³⁷ Slutligen instämmer hela 85 procent av befolkningen i EU-25 i påståendet att »[t]oleransen är för stor nuförtiden. Brottslingar borde få hårdare straff.« Siffran här varierar från 70 procent i Danmark till 97 procent i Cypern.

Populism kan mätas endast med avseende på dess antielitistiska eller etablissemangsfientliga inslag. Som den växande litteraturen om *Politikverdrossenheit*³⁸

har gjort gällande, och delvis bevisat, är allt större grupper av EU-medborgare kritiska till centrala institutioner i det nationella demokratiska systemet, även om de inte är kritiska till det demokratiska systemet som sådant.³⁹ Faktum är att 40 procent av befolkningen i EU-15 år 1999 inte var »särskilt tillfreds« eller »inte alls tillfreds« med den nationella demokratin; siffran varierade mellan 70 procent i Italien och 22 procent i Nederländerna.⁴⁰ Fyra år senare uppgav 46 procent av respondenterna i EU-15 att de inte hade något större förtroende för sina nationella parlament; motsvarande siffra för den nationella regeringen var 53 procent och för de politiska partierna, de europeiska demokratier- nas främsta institutioner, förbluffande 75 procent.⁴¹

Vad gäller korruptionsfrågan, ett framträdande tema i den populistiska radikalhögerns propaganda, visar en undersökning från mars 2006 att 72 procent av medborgarna i EU-25 anser att korruption är ett stort problem

35. *Eurobarometer. Public Opinion in the European Union*, nr 66 (2006), s. 9, 51 (se http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_highlights_en.pdf, hämtningsdatum 1 juli 2010, red. anm.).

36. *Ibid.*, s. 10.

37. *Ibid.*, s. 47.

38. Missnöje med den politiska processen. Red. anm.

39. Se till exempel Robert A. Dahl, »A Democratic Paradox?«, i *Political Science Quarterly* volym 115, nr 1 (2000), s. 35–40.

40. *Eurobarometer. Public Opinion in the European Union*, nr 52 (2000) (se http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb52/eb52_en.pdf, hämtningsdatum 1 juli 2010, red. anm.).

41. *Eurobarometer. Public Opinion in the European Union*, nr 59 (2003) (se http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb59/eb59_en.htm, hämtningsdatum 1 juli 2010, red. anm.).

i deras länder.⁴² 59 procent anser att bestickning och tagande av mutor inte beivras med tillräcklig framgång. Listan över de grupper som anses vara korrupta toppas av »politiker på nationell nivå«, som är korrupta enligt 60 procent av respondenterna i EU-25; siffran varierar från 29 procent i Danmark till 69 procent i Slovenien. Politiker på regional nivå och lokal nivå hamnar på fjärde respektive femte plats med 47 respektive 45 procent.

Från normal patologi till patologisk normalitet

Den föregående analysen har visat att normalpatologitesen inte håller för närmare empirisk granskning. Den populistiska radikalhögerns idéer är inte oförenliga med konventionella ideologier i de västerländska demokratierna och dess åsikter omfattas inte bara av en liten minoritet av den europeiska befolkningen. Faktum är att den populistiska radikalhögern snarast bör betraktas som en *patologisk normalitet*, om vi ska hålla oss kvar i Scheuchs och Klingemanns terminologi; den stämmer väl överens med konventionella idéer och står i samklang med utbredda politiska åsikter.

Den patologiska normalitetstesens gör inte gällande att den populistiska radikalhögern är *en del* av det politiska mittfältet i dagens demokratiska samhälle, utan snarare att den utgör en ideologisk och åsiktsmässig radikalisering av konventionella uppfattningar.⁴³ Det empiriska argumentet är att vissa *centrala delar* av den populistiska radikalhögerns ideologi omfattas av såväl eliten som folket, om än i mer måttfull form. Det är inte förvånande att detta paradigmskifte har en djupgående inverkan på 1) förhållandet mellan den populistiska radikalhögern och den västerländska demokratin, och följaktligen på 2) studiet av den populistiska radikalhögern.

När det gäller förhållandet mellan den populistiska radikalhögern och den västerländska demokratin rör det sig inte om någon artskillnad, det vill säga ett grundläggande, antitetiskt motsatsförhållande, utan om en gradskillnad, det vill säga ett motsatsförhållande mellan moderata och radikala versioner av samma synsätt. Under normala förhållanden är populistiska radikalhögeråsikter ingalunda marginella, utan tvärtom ganska utbredda, om än i mer måttfulla former än hos de populistiska radikalhögerpartierna själva. Tillgängliga data kan (ännu)

42. »Opinions on organised, cross-border crime and corruption«, *Special Eurobarometer 245* (2006) (se http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_245_en.pdf, hämtningsdatum 1 juli 2010, red. anm.).

43. Jämför Betz, »The Growing Threat of the Radical Right«, i Peter H. Merkl och Leonard Weinberg (red.), *Right-Wing Extremism in the Twenty-First Century* (2003), s. 74–93; Michael Minkenberg, »The Radical Right in Public Office. Agenda-Setting and Policy Effects«, i *West European Politics* volym 24, nr 4 (2001), s. 1–21.

inte upplysa oss om hur stora grupper som ställer sig bakom den populistiska radikalhögerideologin. Detta skulle kräva komplicerade mättningsmetoder som kan hantera många slags indikatorer på alla de tre (mångfacetterade) ideologiska särdragen⁴⁴, snarare än enkla indikatorer som självplacering på vänsterhögerskalan och sympatier för rasistiska rörelser.⁴⁵

Patologisk normalitet och akademisk forskning

Paradigmskiftet från normal patologi till patologisk normalitet har djupgående konsekvenser för det akademiska studiet av den populistiska radikalhö-

gern. För det första bör den populistiska radikalhögern studeras utifrån statsvetenskapens gängse begrepp och teorier.⁴⁵ För det andra bör forskningen inte inrikta sig på att förklara efterfrågan, eftersom denna skapas »naturligt« i de komplexa multietniska västerländska demokratierna, utan på att förklara utbudet.

För den populistiska radikalhögern handlar den politiska kampen inte så mycket om åsikter som om sakfrågor. Om man ser till de frågor som det handlar om här, det vill säga den populistiska radikalhögerens treenighet korrupsion–invandring–säkerhet, så omfattas dess åsikter trots allt av en be-

44. Det har än så länge gjorts få försök att utveckla sådana flerdimensionella mättningsmetoder. Det fåtal metoder som finns är mycket influerade av Adornos och hans medarbetares metoder, men inte av deras teori (Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson och Sanford, *The Authoritarian Personality* (1969)). Olyckligtvis har de tagits fram för andra, om än liknande, ändamål (exempelvis »extremhögern« och »yttersta högern«) och tillämpats endast i begränsade lokala och regionala sammanhang (se Frits Meijerink, Cas Mudde och Joop Van Holsteyn, »Right-Wing Extremism«, i *Acta Politica* volym 33, nr 2 (1998), s. 165–178; Meijerink, Mudde och Van Holsteyn, »Rechtsextremisme. Opmerkingen over theorie en praktijk van een complex verschijnsel«, i *Acta Politica* volym 30, nr 4 (1995), s. 381–397; Hans De Witte, Jaak Billiet och Peer Scheepers, »Hoe zwart is Vlaanderen? Een exploratief onderzoek naar uiterst-rechtse denkbeelden in Vlaanderen in 1991«, i *Res Publica* volym 36, nr 1 (1994), s. 85–102).

45. Se till exempel Wouter Van der Brug, Meindert Fennema och Jean Tillie, »Why Some Anti-Immigrant Parties Fail and Others Succeed. A Two-Step Model of Aggregate Electoral Support«, i *Comparative Political Studies* volym 38, nr 5 (2006), s. 537–573. I en Eurobarometerundersökning om rasism och främlingsfientlighet från november 1989 fick respondenterna till exempel frågan om de sympatiserade med »rasistiska rörelser«. Naturligtvis var det »bara« 4 procent av medborgarna i EU-12 som »fullständigt« sympatiserade med dessa rörelser, medan 6 procent sympatiserade med dem »till viss del« (»Racism and Xenophobia«, *Special Eurobarometer* nr 41 (1989), s. 16 (se http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_41_en.pdf, hämtningsdatum 1 juli 2010, red. anm.).

45. Se till exempel Sarah L. De Lange, *From Pariah to Power. Explanations for the Government Participation of Radical Right-Wing Populist Parties in West European Parliamentary Democracies* (2008), opublicerad doktorsavhandling.

tydande del av befolkningen; det är bara det att dessa frågor traditionellt inte har dominerat de politiska striderna i de västerländska demokratierna. Populistiska radikalhögerpartier inriktar sig inte på socioekonomiska frågor, som de flesta traditionella partier gör, utan på sociokulturella frågor, vilket de har gemensamt med De gröna, den andra nytillkomna partifamiljen.

Inom det patologiska normalitetsparadigmet är förståelsen av den populistiska radikalhögerens framgångar och bakslag liktydig med förståelsen av kampen om dagordningen. Med Paul Lucardies termer är populistiska radikalhögerpartier *rengörare*, som söker rentvå »en ideologi som de etablerade partierna har förrått eller spätt ut«, snarare än *profeter* »som skapar en ny ideologi«. ⁴⁶ De behöver inte inarbeta en ny ståndpunkt i en viss fråga, utan måste vinna över väljare genom att omvända dem från socioekonomiska frågor, såsom arbetslöshet, till sociokulturella frågor, såsom invandring. Den populistiska radikalhögerfamiljens kamp handlar därför om att ge en mer framträdande plats åt de frågor som är »deras«, det vill säga korruption, invandring och säkerhet, på den politiska dagordningen.

En viktig orsak till de populistiska radikalhögerpartiernas ökade utsikter till valframgångar, åtminstone sedan mitten av 1980-talet, är denna övergripande övergång från klassisk materialistisk politik till ett slags postmaterialistisk politik, eller åtminstone en kombination av de båda. ⁴⁷ Under denna process har själva den populistiska radikalhögeren spelat en marginell roll. Det var snarare en reaktion mot den nya vänsterns framgångar under slutet av 1960-talet och under 1970-talet som ledde till en nykonservativ backlash i slutet av 1970-talet och under 1980-talet. ⁴⁸ Denna utveckling gav inte bara den populistiska radikalhögeren större väljarunderlag, utan medförde också en ny och »jämn« politisk spelplan, det vill säga konkurrens om sociokulturella frågor som korruption, invandring och säkerhet.

Det faktum att vissa populistiska radikalhögerpartier har dragit nytta av tillfället, medan andra inte har gjort det, måste förklaras med begreppet »sakfrågeägande« eller nogare taget »ståndpunktsägande«. ⁴⁹ Den nya spelplanen var jämn i alla länder, men striden om ståndpunktsägandet gestaltade sig olika. I vissa länder kom nya eller

46. Paul Lucardie, »Prophets, Purifiers and Prolocutors. Towards a Theory on the Emergence of New Parties«, i *Party Politics* volym 6, nr 2 (2000), s. 175.

47. Ronald Inglehart, *The Silent Revolution. Changing Values and Political Styles among Western Publics* (1977).

48. Ignazi, »The Silent Counter-Revolution« (1992).

49. John R. Petrocik, »Issue Ownership in Presidential Elections, with a 1980 Case Study«, i *American Journal of Political Science* volym 40, nr 3 (1996), s. 826; forts på nästa sida

reformerade (höger-)partier att »äga« ståndpunkter i frågor om korruption, invandring och säkerhet innan ett populistiskt radikalt högerparti ens hade hunnit bildas. I de flesta olyckliga fall lade dock de populistiska radikalhögerpartierna krokben för sig själva. Organisationsbrister och personalbrist ledde i många fall till interna stridigheter och offentliga skandaler, vilket gjorde dem oattraktiva som politiska aktörer trots deras gynnsamma ståndpunkter i vissa frågor.

I de fall den populistiska radikalhögerpartiet kom att »äga« ståndpunkter i en eller flera hjärtefrågor – korruption, invandring och säkerhet – var huvudförklaringen till framgången intern. Även om det framför allt var de etablerade partierna som (under trycket av allmänheten och medierna) skapade betingelserna för den populistiska radikalhögerpartiets valgenombrott, så var det de populistiska radikalhögerpartierna själva som lyckades förvalta sina framsteg och säkerställa sin fortlevnad. Allmänt talat lyckades de med detta genom en kombination av ledarskap, organisation och propaganda; det krävs dock mycket mer empirisk forskning innan vi kan få klarhet i skillnaden mel-

lan framgång och misslyckande just när det gäller ledarskap, organisation och propaganda.

Slutsats

Under senare år har allt fler studier av den populistiska radikalhögerpartiet pekat på de efterfrågeorienterade förklaringsmodellernas brister och framhållit behovet av utbudsfaktorer i analysen.⁵⁰ Andra forskare har gjort detta utifrån rent empiriska argument; denna artikel är den första (meta-)teoretiska argumentationen för vikten av utbudsorienterade förklaringsmodeller.

Studiet av den populistiska radikalhögerpartiet har dominerats av normalpatologitesen, det vill säga föreställningen att den populistiska radikalhögerpartiet är en patologi i dagens västerländska demokrati vilken under »normala« förhållanden bara har begränsat stöd. Inom detta paradigm är efterfrågan på populistiska radikalhögerpartier den fråga på vilken någon typ av modernitetskras är svaret.

Som jag har visat i denna artikel är emellertid normalpatologitesen empiriskt ohållbar. Huvuddragen i den populistiska radikalhögerpartiets ideologi – nativism, auktoritarism och populism – är inte obesläktade med konventio-

forts. från föregående sida se även Ian Budge och Dennis J. Farlie, *Explaining and Predicting Elections. Issue Effects and Party Strategies in Twenty-Three Democracies* (1983). Kortfattat kan sägas att parti A »äger« ståndpunkt X (i fråga Y) när en stor del av de väljare som 1) anser att fråga Y är viktig och 2) intar ståndpunkt X, tror att parti A är bäst lämpat att (direkt eller indirekt) byta åsikt och inta ståndpunkt X.

50. Se till exempel Elisabeth Carter, *The Exterme Right in Western Europe. Success or Failure?* (2005); Terri Givens, *Voting Radical Right in Western Europe* (2005).

nella ideologier och åsikter. Faktum är att de bör betraktas som en radikal variant av konventionella värderingar. Därför bör den populistiska radikalhögern betraktas inte som en normal patologi, utan som en patologisk normalitet.

Detta paradigmskifte får djupgående följder för studiet av den populistiska radikalhögern. Den allmänna efterfrågan i dagens västerländska demokratier blir en konstant snarare än själva problemet. Om jag ska uttrycka mig en smula provokativt borde den egentliga frågan inte vara hur det kommer sig att populistiska radikalhögerpartier har rönt så

stora framgångar sedan 1980-talet, utan hur det kommer sig att så få partier har lyckats med tanke på den oftast utmärkta grogrunden. Svaret står att finna i sakfrågepolitikens utbudssida, framför allt kampen om dagordningen (särskilt under genomslagsfasen) och kampen om ståndpunktsägandet (särskilt under fortbeståndsfasen). För att man ska kunna förstå detta helt och fullt måste analysen och förklaringen (återigen) ge sig i kast med själva de populistiska radikalhögerpartierna.

*Översättning från engelskan
av Pelle Sjöden*